

En record de Francesc Bonastre i Bertran

 20

Per Francesc Cortès (Universitat Autònoma de Barcelona)

Mai és el moment apropiat per deixar aquest món. El 20 de setembre passat morí Francesc Bonastre i Bertran (Montblanc, 1944-Barcelona, 2017). Si haguéssim de definir-lo en un mot diríem que va ser “músic”.

La seva formació s’inicià a Montblanc, a la capella de música amb mossèn Ramon Boqueras. A una edat molt jove ingressà al Seminari de Tarragona. Allí va fonamentar la vessant humanística sota el guiatge de mossèn Francesc Tàpies (1898-1977). Aprofundí estudis al Conservatori de Tarragona, on estudià piano, harmonia i orgue. Els anys al Seminari el marcaren fortament, com a la majoria de la seva generació que acabà abandonant-lo. Marxà a viure a Barcelona per estudiar filologia romànica el 1962, a la Universitat de Barcelona, on es doctorà el 1970 sota la direcció de Martí de Riquer amb una tesi que s’endinsava al terreny amb la musicologia: *La verbeta a Catalunya durant els segles XI-XVI*. En aquells anys inicià estudis a l’Institut Espanyol de Musicologia del CSIC, sota el guiatge de Miquel Querol entre els anys 1969-1972, alhora compartits amb els contactes amb Higini Anglès i Josep M. Llorens. Amb Querol s’interessà per la música barroca: començà a deixar lluny el període medieval iniciat amb Martí de Riquer. Va ser Anglès qui el va convèncer que s’encaminés cap als estudis musicològics, en un moment en què aquests no tenien cap presència a la universitat espanyola.

A principi dels anys setanta inicià les publicacions en recerca musicològica. El 1972 va ser nomenat acadèmic corresponent per Montblanc, i des del desembre del 1977 passà a ser acadèmic de número de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi. El 1974 actuà com a primer secretari de la Societat Catalana de Musicologia. El país s’anava normalitzant, suposadament. Una comparació amb la situació fora de la Península fa adonar-nos, amb un cert vertigen, de l’endarreriment dels estudis musicològics: la Société Française de Musicologie es fundà el 1917; mig segle després es creà a Catalunya una societat semblant. Això si no volem fer comparacions encara més distants -Anglaterra o Alemanya, on des de principis del segle XX ja existien estudis reglats en musicologia. La Sociedad Española de Musicología es creà el 1977. Això ens fa adonar del paper pioner que hi va tenir Bonastre, al qual arribà gràcies a l’enorme feina feta per Anglès, Querol i tants d’altres amb qui es relacionà, com Josep Ricart i Matas,

fundador del Museu de la Música. Anys més tard, entre el 1992 i el 1997, Bonastre fou *director-at-large* de la Societat Internacional de Musicologia.

En la recerca musicològica va obrir camí en l'estudi del barroc musical, sobretot el català. Val la pena recordar les edicions dels primers oratoris de la Península, la *Història de Joseph* de Vicenç Gargallo, la *Missa "Susanne un jour"*, l'inici de l'edició d'obres de Francesc Soler, els estudis sobre Rodríguez de Hita i sobre Francesc Valls, o ja en dates més properes l'edició crítica de les òperes *Il più bel nome* i *Celos aun del aire matan*, considerada aquesta darrera la primera òpera composta a la Península. De tarannà inquiet, Bonastre volia abastar un espectre molt ampli. Desenvolupà diverses línies de recerca que, temps a venir, donarien lloc a línies de recerca independents. Una de les quals va ser l'estudi i la reivindicació de la figura de Felip Pedrell, al qual dedicà un estudi pioner el 1977: *Felipe Pedrell, acotaciones a una idea*, seguit d'altres articles o de la publicació del poema simfònic pedrellià *Excelsior*. En el terreny de l'organologia publicà diversos estudis sobre els orgues de Montblanc, de Guimerà, sobre tècnica instrumental al segle XVII català, sobre el classicisme musical català i l'obra de Bernat Bertran. L'estudi de l'associacionisme musical l'abordà des d'un primer llibre dedicat a *La Banda Municipal de Barcelona: cent anys de música ciutadana* (1989), sobre l'Orquestra Simfònica de Barcelona. Publicà una monografia sobre Joan Lamote de Grignon i l'edició de l'òpera de Tomàs Bretón *Los amantes de Teruel*. Una altra de les seves línies fou l'impuls que començà amb la catalogació dels fons musicals catalans. Aquesta tasca la inicià als anys vuitanta, i donà lloc als catàlegs *Fons de l'Església Parroquial de Sant Pere i Sant Pau de Canet de Mar* (2009) i el *Fons de la catedral de Tarragona* (2015).

La inquietud per obrir nous temes de recerca en un país on hi havia –i encara hi ha– molta feina per fer, la projectà amb l'edició de diverses obres de divulgació musical. Entre els primers estudis trobem el 1977 una obra que havia de ser al seu moment una finestra oberta a una contemporaneïtat que atemorïa els auditoris: *Música y parámetros de especulación* (1977). El seguiren obres sobre estudis d'harmonia, fins a arribar a la *Història crítica de la música catalana* (2009), a més a més de participar al consell assessor de la *Gran enciclopèdia de la música catalana*. En segon lloc, impulsà línies editorials dedicades a la recuperació del patrimoni musical català, com els "Quaderns de Música Històrica Catalana", en els quals aparegué repertori sobretot del Barroc, i l'edició d'obres del mestre Francesc Tàpies dins dels "Quaderns de Música Tarraconense". El 1981 aparegué el primer número de la revista «Recerca Musicològica», de la qual fou director. Era la primera revista de recerca en musicologia en català, i vinculada a l'àmbit universitari.

Al terreny docent convé recordar que les seves primeres passes les va fer a la Universitat de Barcelona. Allí va dirigir l'*Schola Cantorum* entre els anys 1967 i 1972, animat per Rafael Porter, que li demanà que la dirigís després que ho va deixar Jeroni Alsina. A la UB va fer amistat amb Antoni Comas. Martí de Riquer li encomanà una assignatura de música medieval a la Universitat de Barcelona. Quan el 1968 es fundà la Universitat Autònoma de Barcelona, Martí de Riquer hi marxà, juntament amb Bonastre. Des del 1970 l'assignatura *Història de la Música* esdevingué obligatòria, quan es creà el Departament d'Art. Ell la impartí des de l'inici. Allí començà la "primera experiència musicològica" universitària, juntament amb la col·laboració d'Antonio Martín Moreno, que llegí a la UAB la primera tesi doctoral de temàtica musicològica. El 1986 Bonastre aconseguí la càtedra en musicologia. Aquest fou el nucli sobre el qual s'acabaria desenvolupant l'actual Grau en Musicologia. Dirigí més de 26 tesis doctorals.

La seva docència no es limità a la UAB. El 1979 es creà l'Institut Universitari de Documentació i d'Investigació Musicològica Josep Ricart i Matas, amb conveni entre la UAB i la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts. Al redós d'aquesta institució es formaren diverses generacions de musicòlegs quan el marc universitari encara estava en fase embrionària. Durant anys els cursos d'estiu dedicats a l'estudi del Barroc –els Seminaris Internacionals–, que tingueren lloc primer a Vila-seca i Salou i, després, a Canet de Mar i Barcelona. Foren un espai universitari on es combinava la teoria amb la praxi musical.

La projecció de la seva recerca i docència s'estengué a totes les universitats espanyoles, a més a més de diverses d'estrangeres: Regensburg, París-Sorbonne i Cardiff, per dir-ne unes quantes.

Dèiem a l'inici que Francesc Bonastre era, fonamentalment, un músic pràctic que havia optat per la recerca. Des de la seva joventut mai va deixar de compondre. El seu catàleg abasta més de setanta obres. Les més primerenques van ser la *Suite montblanquina* (1963) i les *Joglaresques* (1967), aquesta darrera enregistrada per Hispavox. Una part significativa estan inspirades en el seu estimat Montblanc: *Himne a la Mare de Déu de la Serra*, *Corona d'estels*. Les cançons són un altre del terreny en què va escriure amb abundància els darrers anys: el cicle *Amoroses sobre text d'Apel·les Mestres*, les *Glosses del pelegrí* (2004) inspirades en el *Llibre vermell de Montserrat*, o una obra suggeridora nascuda d'uns comentaris musicals a les pintures de Martínez Lozano. El seu estil va passar des d'una tonalitat ampliada, passant per llenguatges més abstractes i atonals, per retornar sense complexos a un llenguatge directe i emotiu. L'any 2014 va rebre un homenatge de l'SGAE en reconeixement a la seva carrera com a compositor, en un moment en què la seva salut ja estava en declivi.

Els seus neguits no acabaven amb la composició. Sense voler abandonar la pràctica musical, dirigí el cor Gaudium Musicae entre el 1975 i el 1985. Ja aquest segle impulsà el Grup Mapa Harmónico, sorgit a partir de músics que sovintejaven els concerts dels Seminaris Internacionals de Barroc. Amb aquesta formació enregistrà diversos CD dedicats a la recuperació de patrimoni musical català, com la *Zarzuela al santísimo*.

Un músic amb una quantitat de feina semblant no es fa tot sol. Potser el que seria més interessant de llegir seria el recull de les facècies i anècdotes, de tot tipus. Encara no toca. Descriure'n la seva manera de fer seria recordar els ja antics hàbits docents dels catedràtics: les llatinades -avui absents-, les citacions dels clàssics, el pes inapel·lable de l'autoritat... un seguit de moments que oscil·laven des de la severitat acadèmica a la hilaritat pròpia de joves trapelles universitaris. És el quadre complex d'una persona que va posar-se com a fita una autoexigència que no l'abandonava. En el seu esdevenidor no va anar mai sol. L'amistat que arribà a tenir amb Manuel Valls, Frederic Mompou, Josep Ricart i Matas i, sobretot, amb Xavier Montsalvatge marcaren l'època sobre la qual construí els seus primers anys a Barcelona. Després els espais de treball es compartiren amb els companys d'universitat. Tota aquesta trajectòria s'anà fonent els darrers anys, en els qual l'Alzheimer anà esvanint la persona, l'investigador i el músic. Això fou el darrer que en va quedar.